

Rájött, minden másutt is megtalálható, nem csak a saját helyén. Ez is egyike a Ferdinandy-írások sugallta szertelen tanulságoknak. Egyedül a haza az, amely nemhogy másutt, de ott sem lelhető föl, ahol hagytuk. Ezért egész életünk folyamán keresnünk kell – önmagunkban, emlékeinkben, másokban –, ahogyan ezt az író is teszi, mindenütt, még a hajnali repülőjáratokon gubbasztó újkori hazátlan proletároknál is.

„Engem – írja – amolyan kalandorfélének tartanak. Világutazónak. (...) Pedig nem vagyok kalandor. Hiába éltem három kontinensen, és harminchárom helyen, nekem hiányzik – igen, még ma is! – minden régi helyszín, ahol megvettem a lábamat. Ezért is jöttem haza, fél évszázad után. Más kérdés, hogy itthon, a szülőföldemen sem találtam meg magam.”

Illyés Gyula a hazát a magasba helyezte, amikor úgy érezte, körülöttünk, a mindennapjainkban, és talán már bennünk is elveszett. Ferdinandy a mindennapok, a földhözragadt tökéletlenségek, a mellőzöttek, a vélt vagy valódi áldozatok sorsának krónikásaként nem képes ebbe a kényszerűségbe belenyugodni, ott keresi a hazát, ahol annak lennie kéne, az anyaföldön, mindnyájunkban és önmagában.

Ezért lett '56-os menekültként Párizsban francia író. Újságcikkkel kezdte egyetemistaként. Úgy érezte, mindenképpen meg kell értetni a mi nagy, közös magyar igazságunkat a franciákkal, akik közül sokan nem értették, különösen nem azok a kommunista évfolyamtársak, akik szemében ők, az '56-os fiatalok fasiszták voltak, fasiszták, akik meg akarták dönteni a nagy Szovjetuniót, a kommunista világpolgárok reménységét. Odá-

ig mentek, hogy még a menzáról is kitiltották a magyarokat, őrseget szerveztek, nehogy ebédhez jussanak.

Azt nem tudhatjuk, mit értettek meg e lelkes magyarázatokból a bigott francia kommunista ifjak, de Ferdinandy egy darabig francia író maradt, megjelent néhány könyve, bizonyos elismertséget is kivívott velük, aztán mégis úgy döntött, visszatér a magyar nyelvhez. Talán rájött, ez az ő igazi, határtalan és mindent megbocsátó hazája. Leghűségesebb társ a keresésben, az otthonosság érzésének keresésében. És maga is egyféle haza, otthon, ahol jól érezheti magát mindenki, aki e lelki közösség több évezredes sugallatára képes ráhangolódni. Író és olvasó egyaránt, de a szóbeliség hullámhosszát keresgélő kocsmai mesélő és hallgató ugyanúgy. Ferdinandyt is ez utóbbi – bevallottan olyannyira kedvelt – szerep sodorta a nyelv újjászületési misztériumának közelébe, azaz avatta annak idején öntudatlanul is íróvá.

Végül is, ha a magyar nyelv zárt és mégis végtelennek tetsző közösségi tudata az író igazi hazája, Ferdinandy Gyuri – avagy Yuri, ahogyan magát az '56-os búcsú perceiben megörökítő elbeszélés vagy regény alteregójaként megörökíti – hazatalált. Ő azonban mégis, még mindig tovább keres, és talál is néha olyan pillanatnyi pontokat, ahol „a mai farkas világban is szelíd, megértő és toleráns” maradhat az ember, azaz megbékélhet önmagával.

Mi mást kívánhatnánk örök kereső barátunknak most, nyolcvanadik születésnapján, mint hogy keresen tovább. Keresse az igaz hazát, igazi önmagát! Mert a keresés éltet.

CSENDER LEVENTE

A globetrottert utolérte a 80

Akarsz találkozni egy élő legendával? Gyere, bemutatom neked, mondta a Hajdúböszörményi Írótáborban az államtitkár, és bemutatta Ferdinandyt az illetőnek. Így születnek a legendák. Akkor csak hetvennyolc éves volt. Most meg nyolcvan. Az utolsó nagy bölények egyike.

Többünknek megadatott, hogy ez az élő legenda barátságába fogadjon. A Vas Gereben utcai lakásának ajtaja nyitva van, kéziratokkal vagy anélkül bármikor be lehet csöngetni hozzá, és örül, hogy jöttél.

Enni, inni ad. Elkezdesz beszélgetni vele, és rájössz, hogy egy élő irodalmi lexikon, történelem- és útikönyv, lehet beszélgetni vele Puskásról, Határ Győzőről, Márairól, Füst Milánról, Céline-ről, az emigrációról, az '56-os forradalomról, a franciákról, a karibi nőkről és a portorikói rumról. Igazából bármiről, mert olyan világismerete van, amit bármeddig lehet hallgatni. Lehet vele röhögni, és lehet tanulni tőle. Érti és szereti a hülyeséget, mert minden komolysága ellenére tudja, hogy ezt az egészet jól ki kell röhögni.

Mit tanultam Ferdinandytól? Azt, hogy a rövid mondat is mondat. Sőt! Röviden is meg lehet írni, amit mások hosszan. Csak akkor valamiért nem hiszik el, hogy igazi író vagy. Meg azt is tanultam, hogy prózát írni csak komolyan lehet, minden reggel fel kell kelni, és csinálni kell. Nincs hétvége, nincs más-

naposság, egészségesen, betegen, a penzumnak mindenhogyan meg kell lennie. Aki ezt nem érti meg, „jobb, ha időben abbahagyja”.

Ő nem hagyta abba, s tessék, legenda lett. Valamikor hatvan évvel ezelőtt, tanulmányútja kezdetén eldöntötte, hogy magyar író lesz. Lehetett volna francia is, de úgy döntött, hogy ezen a kis nyelven fogja elmesélni a saját és mások életét. Nincs ennek a kicsi és történelmileg nagyobb országnak olyan szeglete, ahová ne kötné valami. Kárpátaljától Felvidékig, Erdélyen, Burgenlandon át a Délvidékig... Sőt, néhány napja egy olasz fordító azt mondta neki, hogy etruszk feje van; kiderült, hogy a Ferdinandyak tényleg onnan jöttek, akkor eszerint még etruszk is.

Novellahősei most már lakótársaim, ismerem őket személyesen. Mimi néni, Soós Tibi a Darlingból, Hófehérke, Fenyvessy Jeromos, a lányos ajkú apát, Gátó, az öreg macska...

Azt is megtanulhattam Ferdinandytól, hogy olvasni komolyan kell és sokat. Látom magam előtt, amint Miami-i otthonában Móricz-monográfiát olvas, és folyóiratokat az első betűtől az utolsóig. Ez nem szórákozás, ez munka.

Ha nem a saját életét írta, megírta másokét, vagy fordított. Sok kortárs magyar költő és író köszönheti

neki, hogy a karibi szigetvilágban így vagy úgy, de kiejtették a nevét. A fordításokért nem várt, s nem is kapott elismerést. Legfeljebb egy-egy köszönetet azoktól, akiket lefordítottak Marival. Mert azért Marinak is köszönhetjük, hogy ez az csavargó, ez a globetrotter itt van még közöttünk.

Miért volt neki fontos a kortárs magyarok spanyolra fordítása? Megtehetette, mert Ferdinandy igazán gazdag ember. Nincs pénze, de jó szándéka igen. Tud adni, a tudását és tapasztalatát adta és adja, hogy fiatalabb kortársainak jó legyen. Nyitogatja a kapukat (ahogy ő mondja) nekünk az újvilágban.

Azért is gazdag, mert hazája is három van: egy, amit itt hagyott, és az emlékezetében él, egy, amit választott, és egy, amit talált, amikor visszajött. Reggel felkel a Sas-hegyen, odaül az asztalhoz, és bejárja valamelyik hazájának valamelyik szegletét. Megír egy novellát, és kész. Megvan a napi penzum.

Ahogy a *Volver* öreg indiánja mondja: amióta elindultam, minden lépésem hazafelé vezet.

Ferdinandyknak is minden lépése hazafelé vezet, de én nem kívánom, hogy hazataláljon. Arra még ráér. Inkább maradjon az úton! Hiszen egy író addig író, amíg úton van, amíg rója a sorokat, amíg valamit még keres. A többi már nem az ő dolga.

Ablakban (filc, papír)